

TÜRKİYE’DE MANEVİ DANIŞMANLIK ÜZERİNE HAZIRLANMIŞ LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ¹

AN EXAMINATION OF POSTGRADUATE THESES ON SPIRITUAL COUNSELING IN TURKEY

Emel TIRAŞ

Yüksek Lisans Öğrencisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
emeltiras70gmail.com, ORCID: 0009-0003-5899-2495

Nurullah AYDENİZ

Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, nurullah.aydeniz@bilecik.edu.tr,
ORCID: 0000-0003-0297-4717

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, manevi danışmanlık üzerine yürütülen lisansüstü tezlerin çeşitli yönlerden incelenmesidir. Bu çalışmada, Türkiye’de manevi danışmanlık ile ilgili yapılan bütün lisansüstü tezleri çeşitli açılardan çözümlenmek amaçlandığı için sistematik derleme yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırma kapsamında incelenen tezlere YÖK Ulusal Tez Merkezi aracılığıyla ulaşılmıştır. “Manevi danışmanlık” anahtar kelimesiyle tezlerin başlıklarında arama yapılmıştır. Başlığında “manevi danışmanlık” ifadesi geçen toplam 24 lisansüstü tez çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırma kapsamında, manevi danışmanlık ile ilgili tezlerden ulaşılan verilere betimsel analiz yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular şöyledir. Manevi danışmanlık üzerine hazırlanan lisansüstü tezlerin büyük çoğunluğunun yüksek lisans tezi olduğu, Manevi danışmanlık üzerine hazırlanan lisansüstü tez sayısının en çok 2019 yılında olduğu, manevi danışmanlık üzerine hazırlanan tezlerin büyük oranda kadın araştırmacılar tarafından yapıldığı, manevi danışmanlıkla ilgili lisansüstü tezlerin çoğunlukla Uludağ Üniversitesi’nde yapıldığı, manevi danışmanlığı konu edinen lisansüstü tezlerin en çok Felsefe ve Din Bilimleri bölümünde hazırlandığı, manevi danışmanlık hakkında hazırlanan tezlerin en çok manevi danışmanlık uygulamalarının etkisini araştırdığı, manevi danışmanlık üzerine hazırlanan lisansüstü tezlerde en çok nitel yöntemin kullanıldığı, manevi danışmanlık ile ilgili tezler veri kaynağı açısından incelendiğinde en çok akademik kaynaklardan yararlandığı, manevi danışmanlık hakkında hazırlanan tezlerde veriler en çok görüşme yoluyla toplandığı görülmüştür. Sonuç olarak manevi danışmanlıkla ilgili tezlerin çoğunun özellikle son yıllarda gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durum manevi danışmanlığa olan ilginin arttığını göstermektedir. Manevi danışmanlık hakkında hazırlanan tezler görüşlerin incelenmesinin amaçladığı sonucuna ulaşılmıştır. Manevi danışmanlıkla ilgili tezlerde en çok nitel yöntemler kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Manevi danışmanlıkla ilgili hazırlanan tezlerde veri kaynağı olarak çok akademik kaynaklardan yararlandığı tespit edilmiştir. Manevi danışmanlık ile ilgili tezlerin verileri en çok görüşme yoluyla elde edildiği sonucuna varılmıştır. Son olarak ise, manevi danışmanlık ile ilgili tezlerin analizinde en çok fark istatistikleri kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlardan hareketle, manevi danışmanlık ile ilgili farklı araştırma yöntem ve teknikleri kullanılarak daha fazla çalışmanın yapılması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye’de manevi danışmanlık, manevi danışmanlık.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the postgraduate theses on spiritual counseling from various aspects. Systematic review method was used in this study. The theses examined within the scope of this research were accessed through YÖK National Thesis Center. The titles of the theses were searched with the keyword "spiritual counseling". A total of 24 postgraduate theses were examined. Within the scope of the research, descriptive analysis was performed on the data obtained from theses related to spiritual counseling. The findings obtained as a result of the analysis are as follows. The majority of postgraduate theses on spiritual counseling are master's theses, the number of postgraduate theses on spiritual counseling is the highest in 2019, the theses on spiritual counseling are mostly done by female researchers, postgraduate theses on spiritual counseling are mostly done at Uludağ University, postgraduate theses on spiritual counseling are mostly prepared in the Philosophy and Religious Sciences department, It was seen that the theses on spiritual counseling mostly investigated the effect of spiritual counseling practices, qualitative method was mostly used in the postgraduate theses on spiritual counseling, when the theses on spiritual counseling were examined in terms of data source, academic sources were mostly used, and the data were mostly collected through interviews in the theses on spiritual counseling. As a result, it is seen that most of the theses on spiritual counseling have been conducted especially in recent years. This situation shows that the interest in spiritual counseling has increased. It was concluded that the theses on spiritual counseling aimed to examine the opinions. It was concluded that qualitative methods were mostly used in theses on spiritual counseling. It was determined that academic sources were mostly used as data sources in theses on spiritual counseling. It was concluded

¹ Bu çalışma 7. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresi’nde özet olarak sunulmuştur.

that the data of the theses on spiritual counseling were mostly obtained through interviews. Finally, it was determined that difference statistics were mostly used in the analysis of theses on spiritual counseling. Based on these results, it can be recommended to conduct more studies on spiritual counseling using different research methods and techniques.

Keywords: Spiritual counseling in Turkey, spiritual counseling.

GİRİŞ

Son yıllarda sosyal ve teknolojik alanlarda meydana gelen hızlı değişimler, insanlar üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkilere yol açmıştır. Teknoloji sayesinde iletişim imkanları çoğalmasına rağmen, insanların birbirlerinden uzaklaştığı, ilişkilerin sanallaştığı ve bireylerin gittikçe daha çok yalnızlaştığı söylenebilir. Bu durum, kişilerin yaşadıkları problemlerle baş etmede değişik arayışlara girmelerine sebep olmaktadır. İnanan insanlar için Allah'a ve dine yönelmek bir çözüm yolu olarak görülebilir. Bunun dışında, aile bireyleri, yakın arkadaşlar, psikiyatristler ve psikolojik danışmanlar çözüm noktasında insanlara yardımcı olmaktadır. Bireylere sorunlarında destek olan kişilerden biri de manevi danışmanlardır.

Din ve maneviyat kavramları arasındaki yakın ilişkiden dolayı, insanların danışmanlık sürecini değerlendirirken onların dini, ahlaki ve kültürel değerleri, anlam dünyaları, iç huzuru ve gönül rahatlığı gibi geniş bir perspektife odaklanmak gerekmektedir. Bu bağlamda maneviyat, insanın duyguları, düşünceleri, inançları, anlamları ve değerleri gibi tüm unsurlarının bir bütünü olarak tanımlanabilir. (Düzgüner, 2016; Özkan, 2019: 12-15). Manevi danışman, danışanın ifade ettiği konuları aktif bir şekilde dinleyen bir kişidir. Amacı, danışanın rahatlamasına ve kendi anlatıları üzerinden farkındalık geliştirmesine yardımcı olarak hayata yeni bir perspektifle bakmasını sağlamaktır. Aynı zamanda manevi danışman, danışanın inançlarıyla çelişkili durumlar yaşadığında, dini açıdan baskı yapmadan ve inancını yargılamadan destek olmayı hedefler. Danışanın manevi boyutunu sorgulamaya başladığı noktada, duygusal dalgalanmalarını anlamlandırmasında yardımcı olur (Bahadır, 2022: 1).

Manevi danışmanlık, inancı, düşüncesi ve değerleri ne olursa olsun, maneviyatla bağını sürdürmek isteyen herkese sunulan bir hizmet olarak değerlendirilebilir. Manevi danışmanlık, bireyin iç huzura ulaşmasını hedeflerken, bir dine bağlı olmayı gerektirmez. Bununla birlikte, maneviyatın en yaygın biçiminin dinlere dayandığı göz önüne alındığında, bu hizmetin daha çok bir dine inanan ve anlam arayışında olan kişilere yönelik olduğu söylenebilir (Ok, 2012). Bir birey, manevi bir boşluk hissettiğinde, içinde bulunduğu durumda bir arayışa yönelir. Bu arayış, onu yeni bilgilere yönlendirir ve bu yeni bilgilerle aydınlanan birey, manevi olgunluğa ulaşmak için önemli bir ilerleme kaydeder. Örneğin, namazını doğru bir şekilde kıldığından emin olamayan, sürekli abdest almayı tekrarlayan veya küçük bir su sıçramasında giysisini değiştiren kişiler, Kur'an ve Sünnet'e dayalı dini danışmanlıkla önemli yardımlar alabilirler.

Manevi danışmanlık tamamıyla din ile ilgili bir kavram değildir. Her ne kadar dinlerin hayata ilişkin belirli kuralları ve inançla ilgili bazı ritüelleri olsa da, manevi danışmanlar kendilerine danışan kişilere dini yasaları dayatamazlar. Manevi danışmanlar genellikle dinin temsilcileri olarak kabul edilse de, manevi danışmanlık hizmetinin amacı, danışanlara din öğretmek veya doğru dini anlayışı dayatmak değildir (Çağlar ve Göcen, 2020).

Clinebell (Aktaran: Koç Kanca, 2022) manevi danışmanlığın temel hedeflerinin, iyi olmayı desteklemek, rahatlama semptomlarını azaltmak, olumlu davranış değişiklikleri yapmayı teşvik etmek ve kişinin kendi ilişkilerini düzeltmeye odaklanmak olduğunu belirtir. Ayrıca manevi danışmanlık hizmeti, bireyin fizyolojik ve psikolojik dünyasını, ailesini ve sağlık personelinin de içeren geniş bir süreci kapsar.

Yukarıda dile getirilen özelliğinden dolayı manevi danışmanlık sadece dini mekanlarda verilmemektedir. Türkiye'de, hapishane, hastane ve huzurevi gibi farklı alanlarda sunulan manevi danışmanlık uygulamaları, her geçen gün gelişmeye ve ilerlemeye açık bir alanda varlığını sürdürmektedir. Son yıllarda, dezavantajlı gruplara yönelik manevi destek hizmetlerinde nitelik ve

nicelik olarak artışlar yaşanmaktadır. Bu gruplar arasında yaşlılar, engelliler, mahkumlar ve koruma altındaki çocuklar gibi insanlar yer almaktadır (Koç Kanca, 2022).

Türkiye’de manevi danışmanlık alanında yapılmış çok sayıda çalışma (Doğan, 2017; Kavas ve Kavas, 2014; Koç, 2012; Topuz, 2015) bulunmaktadır. Bu çalışmaların özellikle son yıllarda artış gösterdiği söylenebilir (Göküş ve Yılmaz, 2022; Kanger, 2022; Koç ve Gültaş, 2021). Ayrıca manevi danışmanlığı konu alan yüksek lisans ve doktora tezlerinin de bulunduğu görülmektedir. Literatürde manevi danışmanlık üzerine yapılan çok sayıda çalışma bulunmasına rağmen, bu çalışmaların özelliklerine ilişkin yürütülen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla, manevi danışmanlık hakkında yürütülen çalışmalara bütüncül bir bakış sunacak ve bu konuda çalışma yapacak kişilere ışık tutacak bir araştırmaya ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, manevi danışmanlık üzerine yürütülen lisansüstü tezlerin çeşitli yönlerden incelenmesidir. Bu bağlamda aşağıda belirlenen araştırma sorularına cevap aranmıştır.

1. Lisansüstü tezlerin türlerine göre dağılımı nasıldır?
2. Lisansüstü tezlerin hazırlandıkları yıllara göre dağılımı nasıldır?
3. Lisansüstü tezleri hazırlayan araştırmacıların cinsiyete göre dağılımı nasıldır?
4. Lisansüstü tezlerin hazırlandıkları üniversitelere göre dağılımı nasıldır?
5. Lisansüstü tezlerin hazırlandıkları bölümlere göre dağılımı nasıldır?
6. Lisansüstü tezlerin amaçları nelerdir?
7. Lisansüstü tezlerde kullanılan yöntemler ve araştırma desenleri nelerdir?
8. Lisansüstü tezlerin veri kaynakları nelerdir?
9. Lisansüstü tezlerde kullanılan veri toplama araçları nelerdir?
10. Lisansüstü tezlerde kullanılan veri analizi yöntemleri nelerdir?

YÖNTEM

Bu çalışmada Türkiye’de manevi danışmanlık ile ilgili yürütülen lisansüstü tezler betimsel olarak çözümlenmiştir. Bu bölümde; araştırmanın modeline, manevi danışmanlık tezlerine nasıl ulaşıldığına ve tezlerin nasıl incelendiğine ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, Türkiye’de manevi danışmanlık ile ilgili yapılan bütün lisansüstü tezleri çeşitli açılardan çözümlenmek amaçlandığı için sistematik derleme yöntemi kullanılmıştır. Sistematik derleme bir bilgi yığını anlamalı hâle getirme yöntemidir. Neyin işe yarayıp neyin yaramadığı gibi sorulara yanıt aramaya katkı sunar. Belirlenen bir konu ile ilgili kaynakların kapsamlı bir şekilde belirlenmesi, değerlendirilmesi ve sentezlenmesidir (Pettricrew ve Roberts, 2006: 2-19). Sistematik derlemeler ilgili yayınların tanımlanıp belirlenmesi, bu yayınların eleştirel olarak değerlendirilmesi ve bulguların tutarlı bir şekilde bir araya getirilmesi süreçlerini kapsar (Gough, Oliver ve Thomas, 2012: 5).

Veri Toplama Süreci

Bu araştırma kapsamında incelenen tezlere YÖK Ulusal Tez Merkezi aracılığıyla ulaşılmıştır. Öncelikle anahtar kelime belirlenmiş, bu doğrultuda “manevi danışmanlık” anahtar kelimesiyle tezlerin başlıklarında arama yapılmıştır. Tarama süreci sonunda, başlığında “manevi danışmanlık” ifadesi geçen toplam 24 lisansüstü tez çalışmaya dahil edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri, tarama sonucunda ulaşılan tezlerin mevcut çalışmanın soruları doğrultusunda incelenmesi yoluyla elde edilmiştir. Araştırma kapsamında, manevi danışmanlık ile ilgili tezlerden ulaşılan verilere betimsel analiz yapılmıştır. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Sınıflandırmanın sonunda oluşan veriler betimsel istatistik yöntemlerinden frekans tablosu ve yüzde oluşturularak sunulmuştur. Tezlerin isimleri ve kimler tarafından hazırlandıkları ekte sunulmuştur.

BULGULAR

“Lisansüstü tezlerin türlerine göre dağılımı nasıldır?” sorusuna ilişkin bulgular tablo 1’de verilmiştir.

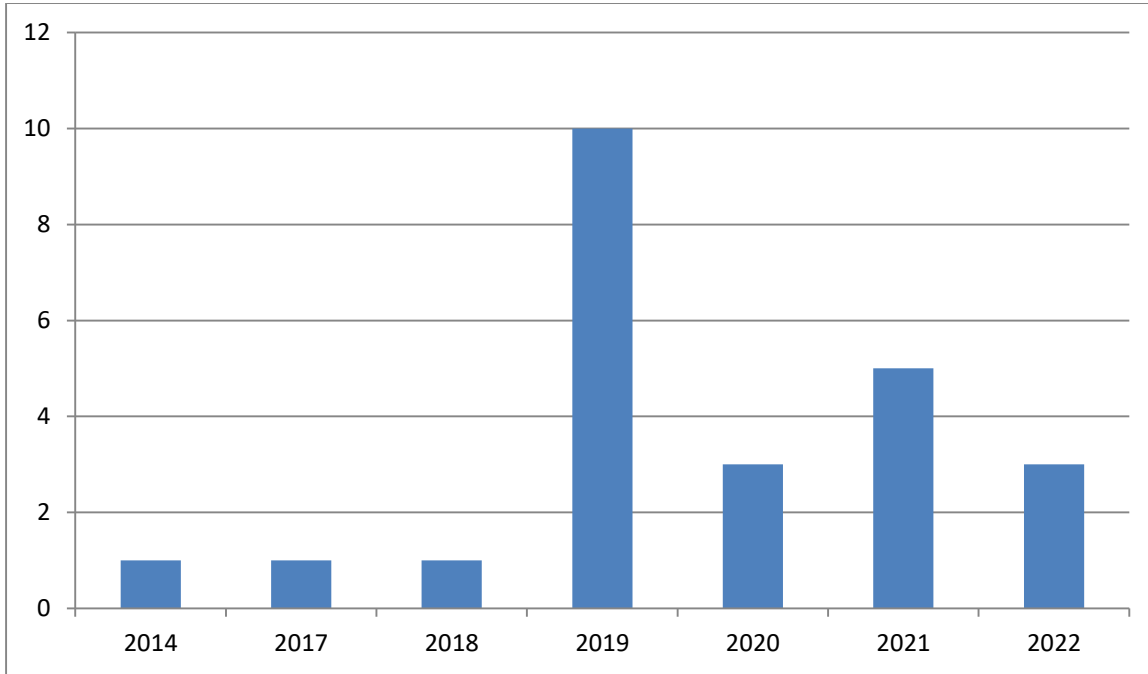
Tablo 1. Lisansüstü tezlerin türlerine göre dağılımı

Tez Türü	N	%
Yüksek Lisans	19	79,1
Doktora	5	20,9

Tablo 1 incelendiğinde manevi danışmanlık üzerine hazırlanan lisansüstü tezlerin büyük çoğunluğunun (N=19) yüksek lisans tezi olduğu, doktora tezlerinin ise oldukça az (N=5) olduğu görülmektedir.

“Lisansüstü tezlerin hazırlandıkları yıllara göre dağılımı nasıldır?” sorusuna ilişkin bulgular grafik 1’de verilmiştir.

Grafik 1. Lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı

Grafik 1 incelendiğinde, 2014 yılı öncesinde ve 2015 ile 2016 yıllarında lisansüstü tez hazırlanmadığı görülmektedir. 2019 yılında tez sayısında (N=10) dikkat çekici bir artış olmuş, daha sonra yine azalmıştır.

“Lisansüstü tezleri hazırlayan araştırmacıların cinsiyete göre dağılımı nasıldır?” sorusuna ilişkin bulgular tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Lisansüstü tezlerin araştırmacıların cinsiyetine göre dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kadın	21	87,5
Erkek	3	12,5

Tablo 2 incelendiğinde, manevi danışmanlık üzerine hazırlanan tezlerin büyük oranda (N=21) kadın araştırmacılar, çok az kısmının ise (N=3) erkek araştırmacılar tarafından hazırlandığı görölmektedir.

“Lisansüstü tezlerin hazırlandıkları üniversitelere göre dağılımı nasıldır?” sorusuna ilişkin bulgular tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Lisansüstü tezlerin hazırlandıkları üniversitelere göre dağılımı

Üniversite	N	%
Uludağ Üniversitesi	6	25
Necmettin Erbakan Üniversitesi	4	16,6
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	2	8,2
Dokuz Eylül Üniversitesi	2	8,2
Marmara Üniversitesi	2	8,2
Akdeniz Üniversitesi	1	4,1
Ankara Üniversitesi	1	4,1
Çukurova Üniversitesi	1	4,1
Hitit Üniversitesi	1	4,1
İstanbul Üniversitesi	1	4,1
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	1	4,1
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	1	4,1
Uşak Üniversitesi	1	4,1

Tablo 3 incelendiğinde, manevi danışmanlıkla ilgili lisansüstü tezlerin çoğunlukla Uludağ Üniversitesi (N=6) ve Necmettin Erbakan Üniversitesinde (N=4) hazırlandığı görölmektedir. Bununla birlikte 3 farklı üniversitede ikişer, 8 farklı üniversitede ise birer tez hazırlanmıştır. Birçok üniversitede bu konuda hiç tez hazırlanmamıştır.

“Lisansüstü tezlerin hazırlandıkları bölümlere göre dağılımı nasıldır?” sorusuna ilişkin bulgular tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Lisansüstü tezlerin hazırlandıkları bölümlere göre dağılımı

Bölüm	N	%
Felsefe ve Din Bilimleri	20	83,6
Aile Danışmanlığı ve Eğitimi	1	4,1
Eğitim Bilimleri	1	4,1
Gazetecilik	1	4,1
Sağlık Yönetimi	1	4,1

Tablo 4 incelendiğinde, manevi danışmanlığı konu edinen lisansüstü tezlerin en çok (N=20) Felsefe ve Din Bilimleri bölümünde hazırlandığı görülmektedir. Aile Danışmanlığı ve Eğitimi, Eğitim Bilimleri, Gazetecilik ve Sağlık Yönetimi bölümlerinde ise birer tez hazırlanmıştır.

“Lisansüstü tezlerin amaçları nelerdir? sorusuna ilişkin bulgular tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Lisansüstü tezlerin amaçlarına göre dağılımı

Amaç	N	%
Manevi danışmanlık uygulamalarının etkisi	9	37,5
Manevi danışmanlık hakkındaki düşüncelerin incelenmesi	6	25
Manevi danışmanlık modellerinin uygulanması	5	20,9
Manevi danışmanlık uygulamalarının incelenmesi	3	12,5
Manevi danışmanların yeterlilikleri	1	4,1

Tablo 5 incelendiğinde, manevi danışmanlık hakkında hazırlanan tezlerin en çok (N=9) manevi danışmanlık uygulamalarının etkisini araştırdığı görülmektedir. Bununla birlikte, manevi danışmanlık hakkındaki düşünceleri araştıran (N=6), manevi danışmanlık modellerini uygulamayı amaçlayan (N=5) ve uygulamaları inceleyen (N=3) çalışmalar da mevcuttur.

“Lisansüstü tezlerde kullanılan yöntemler ve araştırma desenleri nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Lisansüstü tezlerin yöntem ve araştırma desenlerine göre dağılımı

Yöntem	Desen	N	%
Nicel	Tarama	3	12,5
	Deneysel	4	16,6
Nitel	Fenomenolojik	4	16,6
	Literatür taraması	4	16,6
	Doküman analizi	3	12,5

	Yorumbilimsel	1	4,1
Karma	İç içe desen	1	4,1
	Yakınsayan paralel karma	1	4,1
	Belirtilmemiş	1	4,1
Belirtilmemiş		2	8,2

Tablo 6 incelendiğinde, manevi danışmanlık üzerine hazırlanan lisansüstü tezlerde en çok (N= 12) nitel yöntemin kullanıldığı, bunu nicel yöntemin (N=7) takip ettiği, karma yöntemin ise 3 araştırmada kullanıldığı görülmektedir. İki araştırmada kullanılan yöntem ise belirtilmemiştir.

“Lisansüstü tezlerin veri kaynakları nelerdir? sorusuna ilişkin bulgular tablo 7’de verilmiştir. Bir çalışmada birden fazla veri kaynağı kullanıldığı için yüzdeleri hesaplanmamıştır.

Tablo 7. Lisansüstü tezlerde kullanılan veri kaynakları

Veri Kaynakları	N
Akademik kaynaklar	9
Manevi danışmanlar	3
Öğrenciler	3
Hastalar	3
Danışanlar	2
Hasta yakınları	2
Sağlık çalışanları	2
Hükümlüler	2
Kuran kursuna devam eden kadınlar	1
Dosya ve dokümanlar	2

Tablo 7 incelendiğinde lisansüstü tezlerde en çok akademik kaynaklardan (N=9) yararlanıldığı görülmektedir. Manevi danışmanlar (N=3), öğrenciler (N=3) ve hastalar da (N=3) en çok kullanılan veri kaynakları arasındadır. Manevi danışmanlığın dini bir yönü bulunmasına rağmen Kur’an kursuna devam eden kişilerle sadece bir çalışmanın yürütülmüş olması dikkat çekicidir.

“Lisansüstü tezlerde kullanılan veri toplama araçları nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular tablo 8’de verilmiştir. Bir çalışmada birden fazla veri toplama aracı kullanıldığı için yüzdeleri hesaplanmamıştır.

Tablo 8. Lisansüstü tezlerde kullanılan veri toplama araçları

Veri Toplama Araçları	N
-----------------------	---

Görüşme	10
Ölçek	8
Online kütüphane	3
Kitap	3
İnternet	3
Kütüphane	2
Gözlem	1
Anket	1
Araştırmacı günlüğü	1
Hastane kayıtları	1
Medya kaynakları	1
Yazılı kaynaklar	1
Belirtilmemiş	5

Tablo 8 incelendiğinde, manevi danışmanlık hakkında hazırlanan tezlerde veri toplama aracı olarak en çok görüşme (N=10) ve ölçeklerden (N=8) yararlanıldığı görülmektedir. Online kütüphaneler (N=3), kitaplar (N=3) ve internet de (N=3) sık kullanılan veri kaynakları arasındadır. Dikkat çekici bir sonuç ise 5 çalışmada veri kaynağının belirtilmemiş olmasıdır.

“Lisansüstü tezlerde kullanılan veri analizi yöntemleri nelerdir?” sorusuna ilişkin bulgular tablo 9’da verilmiştir. Bir çalışmada birden fazla veri analiz yöntemi kullanıldığı için yüzdeleri hesaplanmamıştır.

Tablo 9. Lisansüstü tezlerde kullanılan veri analizi yöntemleri

Veri Analiz Yöntemleri	N
Fark istatistikleri	8
İçerik analizi	6
Betimsel analiz	5
Tarama	1
İlişki analizi	1
Doküman analizi	1
Karşılaştırılmalı karma yöntem	1
Belirtilmemiş	7

Tablo 9 incelendiğinde manevi danışmanlık hakkında hazırlanan lisansüstü tezlerde en çok fark istatistiklerinin (N=8) kullanıldığı görülmektedir. İçerik analizi (N=6) ve betimsel analiz de (N=5) tezlerde sıklıkla kullanılan analiz yöntemleridir. Dikkat çekici bir bulgu ise 7 tezde kullanılan veri analiz yönteminin belirtilmemiş olmasıdır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada manevi danışmanlık üzerine hazırlanan lisansüstü tezlerin türlerine, hazırlandıkları yıllara, araştırmacıların cinsiyetine, tezlerin hazırlandıkları üniversitelere ve bölümlere, amaçlarına, tezlerde kullanılan yöntemlere ve araştırma desenlerine, tezlerin veri kaynaklarına, tezlerde kullanılan veri toplama araçlarına ve analiz yöntemlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır.

Manevi danışmanlık üzerine hazırlanan tezlerin büyük çoğunluğunun yüksek lisans düzeyinde olduğu, çok azının ise doktora tezi olduğu görülmektedir. Bu sonuç literatürde yer alan ve lisansüstü tezleri inceleyen benzer araştırmalarla (Ahi ve Kıldan, 2013; Aydın ve diğ., 2018; Gürdal ve diğ., 2005; Öner ve Türkoğlu, 2020) tutarlılık göstermektedir. Birçok üniversitede yüksek lisans programlarının doktora programlarına göre daha fazla olması bu durumun sebebi olabilir.

Lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde en fazla tezin 2019 yılında bitirildiği, daha sonra bir düşüş görülmesine rağmen tez sayılarının yine de 2019 yılı öncesinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun sebebi yıllar içerisinde manevi danışmanlığa yönelik bir farkındalığın gelişmesi ve bu farkındalığın ilerleyen yıllarda da devam etmesi olabilir. Tezlerin hazırlayan kişilerin cinsiyetleri göz önünde bulundurulduğunda ise büyük çoğunluğunun kadın araştırmacılar tarafından olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar Gürdal ve diğerleri (2005) ile Karkin'ın (2011) gerçekleştirdiği, kadın ve erkek araştırmacılar arasında büyük farkların olmadığını buldukları çalışmalarıyla çelişmektedir. Bunun sebebi manevi danışman olarak daha çok kadınların görevlendirilmesi olabilir.

Lisansüstü tezlerin hazırlandıkları üniversitelere göre dağılımları incelendiğinde ise, bu tezlerin önemli bir kısmının Uludağ ve Necmettin Erbakan Üniversitelerinde hazırlandığı görülmektedir. Bunun sebebinin söz konusu üniversitelerde danışmanlık yapan hocaların araştırmalarını manevi danışmanlık konusu üzerine yoğunlaştırması olabilir. Tezler hazırlandıkları bölüme göre incelendiğinde ise büyük çoğunluğunun Felsefe ve Din Bilimleri alanında yapıldığı görülmüştür. Manevi danışmanlığın din ile ilişkisinden dolayı (Arıcan ve Arıcı, 2022) tezlerin çoğunun bu bölümde yapılması olağan bir sonuç olarak görülebilir.

Manevi danışmanlık üzerine yürütülen tezler amaçlarına göre incelendiğinde ise tezlerin en çok manevi danışmanlık uygulamalarının etkisini araştırmayı amaçladığı görülmüştür. Bundan başka, manevi danışmanlık hakkındaki görüşleri ve manevi danışmanlık modellerinin uygulanmasını inceleyen tezler de dikkat çekmektedir. Yeni bir manevi danışmanlık modeli geliştirmeyi amaçlayan tezlere ise rastlanmamıştır. Bunun sebebi tezlerin çoğunun yüksek lisans düzeyinde yapılması ve araştırmacıların bu konuda yetkinliğinin azlığı olabilir. Tezler araştırma desenlerine göre incelendiğinde ise yarıdan fazlasının nitel olarak yürütüldüğü görülmüştür. Bu bulgu literatürdeki bazı araştırmalarla (Ahi ve Kıldan, 2013; Gürdal ve diğ., 2005) çelişmektedir. Bunun sebebi manevi danışmanlık uygulamalarının daha çok yüz yüze gerçekleştirilmesi ve araştırmaların da bu görüşmelere dayandırılması olabilir.

Manevi danışmanlık üzerine yürütülen tezlerde veri toplama aracı olarak en çok görüşme kullanıldığı görülmektedir. Bunun sebebi tezlerin büyük çoğunluğunun nitel olarak desenlenmesi olabilir. Ayrıca ölçek de tezlerde çoklukla kullanılan bir veri toplama aracı olmuştur, çünkü nicel araştırmalar ölçek kullanılarak yürütülmüştür. Tezler veri analiz yöntemleri açısından incelendiğinde ise en çok betimsel analiz ve içerik analizinin kullanıldığı görülmektedir. Bu durum tezlerin çoğunluğu nitel olduğu için normal olarak yorumlanabilir. Bunlardan sonra en çok kullanılan analiz çeşidi ise fark istatistikleridir. Bunların da nicel araştırma verilerini analiz etmek için kullanıldığını söylemek mümkündür.

Araştırma sonucunda, manevi danışmanlık konusu üzerine en çok yüksek lisans tezi hazırlandığı ve bu tezlerin çoğunun özellikle son yıllarda gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durum manevi danışmanlığa olan ilginin arttığını göstermektedir. Tezlerin büyük çoğunluğu kadın araştırmacılar tarafından, özellikle iki devlet üniversitesinde ve Felsefe ve Din Bilimleri bölümünde hazırlanmıştır. Tezlerin çoğunlukla manevi danışmanlık uygulamalarının etkisini ve manevi danışmanlık hakkında görüşlerin incelenmesini amaçladığı bulunmuştur. Tezlerde en çok nitel yöntemler kullanılmasına rağmen, nicel ve karma yöntemler de sıklıkla kullanılmıştır. Veri kaynağı olarak en çok akademik kaynaklar kullanılırken; manevi danışmanlar, öğrenciler ve hastalardan da veriler toplanmıştır. Tezlerde veri toplama aracı olarak en çok görüşme ve ölçek kullanılmıştır. Online kütüphaneler ve internet ile kitap ve kütüphaneler de sıklıkla kullanılan veri toplama araçlarıdır. Son olarak ise, tezlerde en çok fark istatistikleri kullanılırken, içerik analizi ve betimsel analiz de yoğun olarak kullanılmıştır. Yedi çalışmada kullanılan veri analiz yönteminden bahsedilmemiş olmasının ise, araştırmacıların tez çalışması yürütme konusuna yeterince hakim olmadığını gösterdiği söylenebilir.

Bu çalışmadan hareketle manevi danışmanlık alanında doktora düzeyinde tez çalışması yapılmasına ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Ayrıca bu konuda yapılan çalışmalar sadece birkaç üniversite ile sınırlı olmaktan çıkarsa, manevi danışmanlık alanına önemli katkılar sağlayacak araştırmalar yürütülebilecektir. Yapılacak yeni çalışmalarda manevi danışmanlık uygulamalarına ilişkin modeller geliştirilmesi önerilebilir. Ayrıca bu alanda araştırma yapacak çalışmaların yetkinliklerinin artırılması da gelecekte yürütülecek tezlerin kalitesini yükseltecektir.

KAYNAKÇA

- Ahi B. & Kıldan, A. O. (2013). Türkiye'de okul öncesi eğitimi alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi (2002-2011). *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(27), 23-46.
- Aydın, A., Selvitopu, A., & Kaya, M. (2018). Sınıf Yönetimi Alanındaki Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 41-56.
- Bahadır, A. (2022). *Klinik Manevi Danışmanlık Eğitimi: Almanya KSA Modeli ve Türkiye'de Uygulanması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Çağlan, K. & Göcen, G. (2020). Psikolojik yardım almanın dini / manevi açıdan damgalanması ve bu süreci yaşayanların manevi danışmanlık hizmetlerinden beklentileri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18(39), s.137-172. <https://doi.org/10.34234/ded.617263>
- Doğan, M. (2017). Hastane örneği üzerinden manevî danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine genel bir bakış. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 21(2), 1267-1304.
- Düzgüner, S. (2016). Nereden Çıktı Bu Maneviyat: Manevi Bakımın Temellerine İlişkin Kültürlerarası Bir Analiz. A. Ayten, M. Koç ve N. Tınaz (Ed.). *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik-I* içinde (17-44). Dem Yayınları.
- Gough, D., Oliver, S. & Thomas, J. (2012). *An introduction to systematic reviews*. SAGE.
- Göküş, Ş. & Yılmaz, Z. (2022). Huzurevlerinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmeti Verecek Bir Personelde Bulunması Gereken Vasıflar. *Bilimname*, (48), 567-600.
- Gürdal, A., Bakioğlu, A., & Öztuna, A. (2010). Fen bilgisi eğitimi lisansüstü tezlerinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (17).
- Kanger, F. (2022). Omurilik Felçlisi Engellileri Üzerine Dinî ve Manevi Danışmanlık Odaklı Nitel Bir Araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 20(43), 105-133.
- Karkın, A. M. (2011). Müzik bilimleri alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(2).

- Kavas, E. & Kavas, N. (2014). Manevi Destek Algısı (Mda) Ölçeği: Geliştirilmesi, Geçerliliği Ve Güvenilirliği. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 905-915.
- Koç, D. & Gültaş, F. Z. (2021). Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Çalışmaları (2016-2020) Üzerine Bir Swot Analizi. *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, (4), 39-74.
- Koç, M. (2012). Manevi-[psikolojik] danışmanlık ile ilgili Batı'da yapılan bilimsel çalışmaların tarihi ve literatürü (1902-2010) üzerine bir araştırma-I. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 12(2), 201-237.
- Koç Kanca, H. (2022). Temel Özellikleri Bağlamında Hastanelerdeki Manevi Danışmanlığın İlke ve Esasları. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (22), 406-423.
- Ok, Ü. (2012). Dini danışmanlık: Tanımı ve tarihi.. N. Altaş & M. Köylü (ed.). *Dini danışmanlık ve din hizmetleri içinde* (38-58). Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Öner, Ö. & Türkoğlu, M. E. (2020). Eğitim Denetimi Alanındaki Lisansüstü Tezlerinin İncelenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(39), 1265-1285.
- Özkan, A. (2019). *Türkiye'de Sağlık Hizmetlerinde Manevi Danışmanlık: Bir Karma Yöntem Araştırması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi.
- Pettricrew, M. , & Roberts, H. (2006). *Systematic reviews in the social sciences*. Blackwell.
- Topuz, İ. (2015). Cami Din Görevlilerinin Yeterliliklerinin Manevi Danışmanlık Açısından Değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (35), 27-56.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: SeçkinYayıncılık.

EK 1. Çalışmada Kullanılan Manevi Danışmanlık Üzerine Hazırlanan Tezler

49

- Aksan, B. K. (2019). *Sağlık Hizmetlerinde Manevi Danışmanlık: Ankara İlinde Bulunan Bir Kamu Hastanesi Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Bahadır, A. (2022). *Klinik Manevi Danışmanlık Eğitimi: Almanya KSA Modeli ve Türkiye'de Uygulanması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Baygeldi, M. R. (2022). *Kültürel Sermayeden Sosyal Sermayeye Maneviyat ve Din: Hükümlülerin Manevi Danışmanlık Deneyimleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Belen, F. Z. (2014). *Manevi Danışmanlıkta Bibliyoterapi Tekniği ve Uygulanması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Dilen, H. (2019). *Manevi Danışmanlık ve Varoluşçu Psikoterapi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi.
- İnal, S. (2021). *Onkoloji Servislerinde Manevi Danışmanlık ve Rehberliğin Etkisi (Hastalığı Kabul, Anlamlandırma Ve Açıklama)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi.
- İncir, Z. V. (2019). *Manevî Danışmanlıkta Naratif Terapi ve Anlam Arayışı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi.
- İşbilici, H. İ. (2020). *Çevrim İçi Manevi Danışmanlık Uygulamaları: Avantaj ve Dezavantajlar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi.
- Karlık, Z. (2021). *Manevi Danışmanlık Ve Rehberlikte Kriz Terapisi Üzerine Düşünceler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi.

- Kılınçer, H. (2017). *Tıp, Psikoloji ve İlahiyat Öğrencilerinin Türkiye'deki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Uygulamalarına Yönelik Tutumları Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi.
- Kurt, E. (2021). *Kanser Hastalarında Manevi Danışmanlık Uygulamalarının Kaygı Ve Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Kurtoğlu, H. (2020). *Hastanelerde Yürütülen Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinin Değerlendirilmesi (Marmara Bölgesi Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Memiş, H. (2018). *Manevi Danışmanlık Uygulamalarının Ergenlerin Ergenlik Sorunlarıyla Başa Çıkma Düzeylerine Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Özkan, A. (2019). *Türkiye'de Sağlık Hizmetlerinde Manevi Danışmanlık: Bir Karma Yöntem Araştırması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi.
- Özoğul, A. (2020). *Manevi Danışmanlık ve Rehberlikte Logoterapinin Uygulanabilirliği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Sarı, R. (2019). *Hastane Hizmetleri Kapsamında Kadın Doğum Bölümünde Manevi Danışmanlık (Konya Dr. Ali Kemal Belviranlı Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Şenbaş, H. (2019). *Psiko-Sosyo-Teolojik Yaklaşımlar Çerçevesinde Manevi Danışmanlık ve Rehberliğin Teorik Temelleri ve Pratik Yansımaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Şimşek, F. Z. (2019). *Manevi Danışmanlık İlkeleri Bağlamında Mevlana ve Yunus Emre Düşüncesinin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Taşçı, N. (2021). *Denetimli Serbestlik Tedbiri Altındaki Hükümlülerin Rehabilitasyonu ve Mükerrer Suçun Önlenmesinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (Dindarlık ve Suç İlişkisi Üzerine Araştırma)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi.
- Taşkın, H. H. (2019). *Lise Öğrencilerindeki Akademik Başarı ve Sınav Kaygısı ile Manevi Danışmanlık ve Rehberlik İlişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi.
- Tınmaz, G. (2019). *Fransa'da Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Çalışmaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi.
- Uzun, F. Z. (2022). *Yas Danışmanlığı ve Yas Sürecinde Manevi Danışmanlık*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hitit Üniversitesi.
- Yaylak, M. Ö. (2021). *Almanya'da Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Modelleri Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Yıldırım, M. (2019). *İhsan Modeli ile Manevi Danışmanlık Uygulamalarının Psikolojik Rahatsızlıklar Üzerindeki İyileştirici Etkisi Üzerine Deneysel Bir Çalışma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi.